

LEXICON VAN PSALM 85**NEEMWEG**

Ontvangt het hebreeuwse woord דָּרַךְ/DèRèK
afgeleid van het stamwoord דָּרַךְ/DáRàK

Andere vertalingen van het woord דָּרַךְ/DèRèK

SV, NBG	: weg, tocht
GZ	: weg, heerbaan
Buber	: Weg
Oussoren	:
Chouraqui	:

*** GESENIUS-BUHL OVER HET STAMWOORD EN DE AFLEIDINGEN**

דָּרַךְ/DáRàK qal : treten, auftreten; den Kelter treten, keltern; auch den Bogen
treten, dass heiszt: spannen;
hiph'il : 1. betreten lassen;
2. a) festtreten; nedertreten; b) den Bogen
spannen.

דָּרַךְ/DèRèK 1. Weg; a) von einem wirklichen Weg;
b) mehr abstract: der Weg den man geht;
c) Wanderung, Reise;
d) mit einem Genitiv der Ort wohin der Weg geht:
Genesis 35:16 Der Weg zu Ephrata;
2. übertr. a) Besorgung, Unternehmen, Geschäft;
b) Handlungsweise, Wandel, Lebensweise;
c) der Weg den man geführt wird, Schicksal;
d) Weg, Wege Gottes: a. seine Pläne und Führung;
b. der Weg den Er den Menschen
vorschreibt;
e) plur.: Kultischen Sitten;
f) Art und Weise;
g) eine obscöne Bedeutung;

מִדְרַךְ/MiD°RáK: Stelle die betreten wird (Deut. 2:5)

***VERANTWOORDING VAN ONZE VERTALING**

G. Sauer schrijft in zijn bijdrage bij dit woord in het THAT¹: “Von der Grundbedeutung (betreter und dadurch festgetreter) Weg entwickelt sich die Bedeutung von דָּרַךְ/DèRèK vielfältig sowohl in räumlich-geographischem als auch in übertragen-bildlichem Sinn.” Hij gaat dus uit van een “Grundbedeutung” weg, een letterlijke, betreden en dan ook vastgedrukte weg. Als we echter het gebruik zowel van het substantief als van het verbum overzien, dan overheerst de zogenaamde overdrachtelijke betekenis in hoge mate.

1. E. Jenni/C. Westermann: Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament I, München 1971, Sp. 457

Hoewel ook het Nederlandse woord *weg* overdrachtelijk gebruikt wordt, blijft dit gebruik secundair in verhouding tot de letterlijke betekenis. Het Nederlandse woord kent geen werkwoordsvorming. Dat maakt het al moeilijk om in het Nederlands bij de vertaling van het Hebreeuwse werkwoord het zelfstandig naamwoord te laten meeklinken. Alle lexica nemen bovendien aan dat het verbum het stamwoord is.

In een tekst als Psalm 91:13 “*Op jonge leeuw en adder zult gij treden*” (דָרַךְ/ĐáRàK), is het substantief דָרַךְ/ ĐèRèK in de betekenis van *aangelegde weg* niet terug te vinden.

Het gaat duidelijk niet om het treden resp. be-treden van een weg, maar om een op-treden tegenover (“tegen op”) deze gevaarlijke dieren. Met andere woorden om een gedrag, een handelwijze, een praktijk.

In alle teksten waarin het werkwoord met de *boog* verbonden is, gaat het niet om het gereed maken van de boog, zoals de vertaling *spannen* suggereert, maar om het direct hanteren en praktiseren van dit wapen². Dat brengt tot het vermoeden, dat het woord *weg* zoals wij dat kennen, nl. een aangelegde weg, niet tot de inhoud van het Hebreeuwse דָרַךְ/ ĐèRèK behoort. Zoveel echt aangelegde wegen waren er niet! Dat waren bijzonderheden, nieuwigheden, die vooral een Romeinse uitvinding waren.

Maar al zijn er dan geen aangelegde wegen, er zijn wel uitgezette routes. Deze routes vergen een daarop afgestemde of daarvoor aangeleerde praxis.

Of er bij Genesis 38:16, zoals daarbij meestal wordt aangetekend, sprake is van een aangelegde weg, is zeer de vraag. Het is hoogstens een uitgezette route. Dat geldt evenzo van de weg die Bileam gaat in Numeri 22:22.

En ook zo is het gaan van die route veel eerder een op een doel gerichte activiteit dan het betreden van een weg.

In het Hebreeuwse werkwoord is te bemerken wat wij doen met ons woord ‘*gebruiken*’. Als in I Samuel 5:5 verteld wordt wat de priesters deden met de drempel van de Dagon-tempel, dan horen we daar eerder dat zij die drempel niet meer ‘*gebruikten*’ dan dat zij die niet meer betreden. Zij meden die drempel. Dat was een beslissing. En ook het nemen van zo’n beslissing behoort tot de betekenis van het Hebreeuwse werkwoord.

Als wij in het Nederlands zeggen: “Laten we deze weg nemen,” dan bedoelen we vooral alles wat voor het gaan van die weg van ons gevraagd wordt, omdat juist *déze* weg ons bij het doel brengt.

Wanneer we voor het werkwoord de volgende omschrijving kiezen: *de weg nemen van*, dan horen we wat het Hebreeuws bedoelt. Zo kunnen ook de boog en de wijnpers als object aan dit werkwoord verbonden worden: in Jeremia 46:9 worden Ethiopiërs en Puteeërs aangespoord “*die het schild hanteren*” (NBG) en Lydiërs “*die de boog spannen*”. Het gereed maken van de boog was echter al duidelijk. Deze Lydiërs kiezen voor het inzetten van de boog. Anders gezegd - en nu laten we het Hebreeuwse werkwoord דָרַךְ/ĐáRàK horen - : ze nemen de weg van de boog.

In Psalm 91:13 horen we dan: “*Op leeuw en adder af neem je de weg.*” En in Deuteronomium 1:36 horen we over Kaleb: “*Ja, aan hem zal Ik het land geven, waarvan hij de weg genomen heeft.*” En Bileam ziet in Numeri 24:17 hoe “*een ster neemt de weg van Jacob vandaan*” en Debora roept in Richteren 5:21 “*Neem de weg, lichaamziel, met kracht.*” Jesaja 63:3 kan luiden “*De weg van de kuip nam ik op mijzelf.*”

De weg nemen van - zo is de qal-vorm van het werkwoord weer te geven. *De weg doen*

2. Vgl. Jeremia 46:9

nemen van kan de weergave zijn van de hiph'il-vorm.

Het substantief wordt dan *NEEMWEG*. Weliswaar is deze samenstelling met het woord *weg* in het Nederlands niet in gebruik, maar b.v. de samenstelling *rij-weg* of *rem-weg* of *vaar-weg*.

In Numeri 22:22 horen we hoe de boodschapper zich tegenover Bileam opstelt op diens *neemweg*. En in Genesis 31:35 gaat Rachel volgens de *neemweg van de vrouwen*. Tenslotte zegt JHWH tot Israel over het gebergte Seir waar Ezau woont: “*Ik zal u niet geven van hun land tot de weg toe genomen door de kom van de voet.*”

Het verbum vertalen we dus met *de weg nemen* en het alleen in Deuteronomium 2:5 voorkomende מִדְרָק / MiD^eRÁK met *de genomen weg*.

* GEVOLGEN

a) voor de betekenis

Overeenkomstig het Hebreeuwse woord ligt het accent in het woord *neemweg* op het *nemen*: het gaat om de keuze om op een bepaalde manier een doel te bereiken. Dat kan geografisch zijn, maar ook anderszins.

De *weg*, als aangelegde en te betreden *weg*, zoals wij in onze cultuur³ het woord *weg* zijn gaan gebruiken, zo'n *weg* *k a n* zichtbaar worden wanneer veel mensen steeds weer die bepaalde *neemweg* kiezen. Zulke *neemwegen* krijgen zelfs een naam: b.v. de *neemweg* die koningen nemen als zij in het gebied van Edom komen: *de neemweg van de koning, de koningsweg*⁴.

En Gideon trekt op over de *neemweg van de tentbewoners ten oosten van Nobah en Jogbeha*⁵. Maar nooit gaat het om de *weg* als *wegdek*, als geplaveid en aangelegd, de *weg* als ‘strata’, dat in het Latijn wordt toegevoegd aan de ‘via’⁶, waarop men een ‘sprei’ van stenen heeft aangebracht⁷. Zulke *wegen* heten in het Latijn ‘*strata viarum*’. Ons woord *straat* is dus Latijn. In het woord דֶרֶךְ / DèRèK (en ook in het Latijnse *via*) gaat het om de manier die je kiest om ergens te komen resp. iets te bereiken.

b) voor het taalgebruik

In de woordenlijst van deze bijbelvertaling komt dus het aparte woord *weg* niet voor. Dit woord is gekoppeld aan het nieuwe woord ‘*neemweg*’.

Ook het werkwoord ‘*nemen*’ komt als apart woord niet voor en wel om dezelfde reden: het is gekoppeld aan het woord ‘*weg*’.

Vanwege de eisen die concordantie stelt, kunnen andere Hebreeuwse woorden met vergelijkbare betekenissen niet meer worden weergegeven met *nemen* resp. *weg*.

Om te kunnen besluiten דֶרֶךְ / DèRèK met ‘*neemweg*’ te vertalen, moesten we de woordenlijst van het bijbels Hebreeuws hierop nagaan. Dit is een belangrijk onderdeel van onze werkwijze. Voordat we om zo te zeggen de laatste regel van het Oude Testament vertaald

3. Sinds de Romeinen?

4. Numeri 20:17

5. Richteren 8:11

6. Dit woord is op zichzelf genomen in betekenis vergelijkbaar met het Hebreeuwse דֶרֶךְ / DèRèK

7. *Stratum* is afgeleid van het verbum *sterno*, dat *op de grond uitspreiden en effenen* betekent.

hebben⁸, kunnen we er nooit helemaal zeker van zijn of we niet genoodzaakt zullen zijn hetzij *nemen* hetzij *weg* voor andere Hebreeuwse woorden te moeten gebruiken, omdat 1. we voorlopig nog niet alle Hebreeuwse woorden op deze wijze hebben nagegaan en 2. in de loop van de vertaalgeschiedenis zowel weten als inzicht niet alleen toenemen, maar ook veranderen. Vertaalbeslissingen zoals deze t.a.v. דֶּרֶךְ / DèRèK zijn zó ingrijpend, dat het risico van correctie pas in een verder gevorderd stadium overzien kan worden. T.a.v. het woord דֶּרֶךְ / DèRèK menen we in dat stadium te verkeren.

c) voor de theologie

De דֶּרֶךְ הַיְשָׁרָאֵל / DèRèK HàJiSHRá'él is temidden van de naties van de wereld een levenspraxis die dit volk door de Rode Zee doet gaan, door de woestijn en de Jordaan naar het land van de Kanaänieten, de Jebusieten, etc. en verder in de verstrooiing over alle landen. Het is de weg van de geboden en van de gebeden.

Het is een woord dat reeds in het Oude Testament theologisch geladen wordt, maar zeker in de na-exilische periode een centraal begrip is geworden. Zo is het Hebreeuwse דֶּרֶךְ / DèRèK de vulling van het Nieuwtestamentisch Griekse woord *ὁδοϋ*hodos geworden.

Vanuit de betekenis van het Hebreeuwse woord is het de vraag of Jezus in Mattheus 7 vers 13 en 14 na het noemen van de enge poort de weg naar die poort *smal* noemt of eerder - en dat stemt ook beter overeen met het Griekse woord - bedoelt dat we het op die weg benauwd krijgen. De weg naar de wijde poort wordt dus daarom *ruim* genoemd⁹, omdat we altijd vele mogelijkheden houden.

De '*benauwdheid*' heeft te maken met de onontkoombaarheid om keuzes te maken, d.w.z. om wel of juist niet deze bijzondere *neemweg* op te gaan.

Jezus kan zichzelf daarom in Johannes 14 vers 6 de *neemweg* noemen. Dat is zeker geen geplaveide weg, ook geen gebaande weg. Het is geen weg in onze gebruikelijke zin: het zijn een reeks moeilijke keuzes, een reeks beslissingen die 'genomen'¹⁰ moeten worden.

Evenzo is de *weg naar het heiligdom* die Christus volgens Hebrëen 9 vers 8 en 12 is gegaan een *neemweg*, waarop Hij zijn leven inzette.

In het moderne Nederlands spreken we weleens van een 'keuzeweg'. Dat komt er wel dichterbij, maar het gaat om een weg waarop we eigenlijk maar één keuze hebben: gaan of niet gaan; *nemen* we die weg of nemen we die (dit keer) (nog) niet.

8. En de zo belangrijke consequenties voor het Griekse Nieuwe Testament ingecalculeerd hebben!

9. En niet zozeer *breed* volgens het Grieks

10. Het Nederlands biedt in dit verband een treffende uitdrukking!